

TEME

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 50
Godina XXV
Novembar, 2020.
[str. 29-36]

© Monos 2020

Alija Izetbegović, vrhovni komandant oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine

*(predavanje u povodu 95 godina od rođenja
Alije Izetbegovića, održano 5. 8. 2020. u
Sarajevu)*

General, Fikret Muslimović

Ovo je integralni tekst predavanja u kojem se autor fokusirao na ulogu Alije Izetbegovića kao vrhovnog komandanta oružanih snaga Republike Bosne tokom agresije i rata u Bosni i Hercegovini (1992. – 1995.). Pri tome se posebno osvrnuo na okolnosti u kojima je djelovao na čelu civilne komande u nametnutom ratu. Razjasnio je formalnu stranu i stvarni autoritet Izetbegovića kao vrhovnog komandanta, njegov djelokrug rada, ovlaštenja i odgovornosti, te njegovo neposredno djelovanje u redovima A BiH. Kao neposredni saradnik Alije Izetbegovića u ratu, autor je ukazao na njegove osnovne karakterne crte – visoko moralnog i odgovornog čovjeka u haosu rata. Svojim uticajem nastojao motivisati i sve subjekte društva i države da svoju pažnju usmjere i da djeluju u korist jačanja borbene efikasnosti Oružanih snaga.

Ključne riječi: Alija Izetbegović, Bosna i Hercegovina, Armija Bosne i Hercegovine, civilna komanda

UVOD

Neka ovo naše predavanje bude prilog obilježavanju 95. godišnjice od rođenja prvog predsjednika Predsjedništva, nezavisne države Bosne i Hercegovine, Alije Izetbegovića, posebno neka bude prilog izučavanju njegovog historijskog doprinosa u ulozi vrhovnog komandanta Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. To izučavanje, u startu podrazumijeva poznavanje glavnih obilježja njegove ličnosti u moralnim, obrazov-

TEME

nim, odgojnim i duhovnim stranama, jer ih je unio u državničko ponašanje, po svim pitanjima, pa i vojnim.

Prema tome, treba znati da se Izetbegović od svoje rane mladosti interesirao za razne aspekte čovjekovog individualnog i društvenog života, da je u tome, zadnjih decenija 20. stoljeća dostigao izvanredno visok akademski i mislilački nivo, da je bio izvrstan poznavatelj književnosti i umjetnosti, da je pratio i poznavao političko stanje i tendencije u globalnim, balkanskim–regionalnim i lokalnim okvirima, da je poznavao teoriju i praksu političkog uređenja države i u njemu mjesta i uloge oružanih snaga, da je jednako poštovao sve religije u kojima je glavna vrijednost žrtvovanje, bez idolatrije, da je bio istinski kosmopolita, da je u planetarnim, okvirima jednako želio dobro svim ljudima i narodima, odnosno da je u bosanskim lokalnim i balkanskim regionalnim okvirima jednako dobro želio Srbima, Hrvatima, Bošnjacima, Jevrejima, Slovencima, Makedoncima, Albancima i drugima, a da je na takvim osnovama njegov san bila Bosna i Hercegovina, istinski ravnopravnih naroda i građana koji u njoj žive. Taj svoj moralni, odgojni, obrazovni i duhovni identitet i integritet, on je skladno uključio u političke osnove i ciljeve odbrane Republike Bosne i Hercegovine, pa se, sa pozicija vođe političkog pokreta, državnika i vrhovnog komandanta zalagao, upravo za postizanje vrijednosti univerzalnog dobra. U tom smislu, identificirao se sa vrijednostima svoje domovine–države Bosne i Hercegovine.

OKOLNOSTI U KOJIM JE IZETBEGOVIĆ DJELOVAO KAO VRHOVNI KOMANDANT

Od kada je stao na čelo političkog pokreta, 1990., i pored velikog zalaganja, svojim utjecajem nije mogao očuvati mir–jer su političke i vojne sile koje su uzrokovala rat imale jači utjecaj na štetu, nego što je on imao u korist mira. Predratni čuvar mira, u namet-

nutom ratu, u ulozi vrhovnog komandanta, Izetbegović je odredio da što pravedniji mir bude glavni cilj oružane borbe u odbrani Bosne i Hercegovine. Mir, demokratija i sloboda su bili njegovi ideali i najveći izazovi. Upravo takav Izetbegović, u toku odbrane od oružane agresije, 1992.–1995. godine, bio je vrhovni komandant, vojskovođa, pravedne zaraćene strane, kojoj je nametnuta oružana borba.

Njemu su, po istim tim pitanjima, vrhovni komandanti agresorskih zemalja bili direktna, neprijateljska suprotnost. Dok je opseg Izetbegovićeve misli bio univerzalno ljudski, planetarni, kozmopolitski, oni su bili ostrášćeni nacionalisti, s mržnjom prema drugim narodima, susjedima, nečovječno pohlepni za tuđim teritorijama. Dakle, bili su nepravedni u nastojanju da njih historija upamti kao uspješne osvajače na štetu teritorijalnog integriteta i državnog identiteta Bosne i Hercegovine. Nisu marili da li takvim ciljem mogu opravdati katastrofalne posljedice na putu ka njegovom ostvarenju.

Izetbegovićev, pravedan odbrambeni izazov i cilj je bio da se očuva država Bosna i Hercegovina, a njihov nepravedan agresorski cilj je bio da unište tu državu i tragove postojanja njenog bošnjačkog muslimanskog naroda. Sa stajališta postavljenih ciljeva zaraćenih strana, po sociološkom učenju o ratu, ocjenjuje se ishod svakog rata i zaključuje ko je pobjednik, a ko poraženi, a to se odnosi i na rat u kome su zaraćene strane bile Srbija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina.

Ishod rata, 1992.–1995., je bio: očuvana je država i spriječeno genocidno uništenje cjeline bošnjačkog naroda, a to znači da je postignut cilj snaga odbrane na čelu sa Izetbegovićem. Agresorske strane nisu ostvarile željeni cilj–uništenje države Bosne i Hercegovine i bošnjačkog naroda. Po tome, može se reći da je Izetbegović bio vrhovni komandant pobjedničke strane u ratu, iako su patrioti željeli da kapacitet te pobjede bude potpuniji. Takav rezultat treba razumijevati u

kontekstu izrazito teških političkih okolnosti i strateškog vojnog okruženja snaga odbrane Bosne i Hercegovine i to okruženja po tajnom dogovoru Miloševića i Tuđmana, inače međusobnih neprijatelja, ali istomišljenika “po pitanju” podjele Bosne i Hercegovine i uništenja bošnjačkog naroda.

Po sociološkom učenju da je rat produžetak politike drugim sredstvima, nepravedne politike i njihove vođe, zakonomjerno se koriste nepravednim, zločinačkim metodama ratovanja, a pravedne politike i njihove vođe, koriste metode ratovanja u okviru međunarodnih konvencija o ratu. Izetbegović, u ulozi vrhovnog komandanta nije dozvoljavao kršenje pravila ratovanja, propisanih domaćim zakonima i međunarodnim konvencijama, dok su ratovodstva agresorskih zemalja, propagandom i na druge načine praktički poticala na zločinačko ponašanje. Svakodnevno su, konkretnije i detaljnije nego ostali svijet gledali te zločine, ne preduzimajući ništa da to zaustave i da upotrebu svojih vojski usklade sa općeprihvaćenim međunarodnim konvencijama o ratu. Dakle, oni su sistematski i sistemski kršili i svoje domaće zakone i međunarodne konvencije o ratu. Njihov cilj oružane agresije je podrazumijevao zločinačke metode, bez kojih nisu mogli ostvariti namjeru uništenja bošnjačkog naroda. Dakle, važno pitanje karaktera oružane agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu tiče se veze između cilja te agresije i praktičnih zločinačkih metoda primijenjenih u toj agresiji.

CIVILNI VRHOVNI KOMANDANT U ODBRANI OD ORUŽANE AGRESIJE NA RBIH

Civilni vrhovni komandant je ustavom utvrđen najviši autoritet komandovanja oružanim snagama, šef države, nadređen stručnim nosiocima poslova u oblastima sigurnosti i odbrane. Ima političku odgovornost za cjelinu stanja sigurnosti i odbrane.

Pred rat i tokom rata civilni vrhovni komandant Oružanih snaga je bilo Predsjedništ-

tvo Republike Bosne i Hercegovine, na čelu sa predsjednikom, Alijom Izetbegovićem. U okviru ustavne odgovornosti, Skupština i Predsjedništvo, donosili su političke odluke od značaja za Oružane snage, sigurnost i odbranu. Po Ustavu, za vrijeme rata, zato što se nisu mogle održavati sjednice Skupštine, Predsjedništvo je obavljalo i funkciju Skupštine i donosilo uredbe za zakonskom snagom, što je bio značajan mehanizam djelovanja civilne vrhovne komande na čelu sa Izetbegovićem.

Sinonim za pojam “*vrhovni komandant*”, je “*vojskovođa*”. Ipak, postoji bitna razlika jer se ni za koga ko nije komandovao vojskom u ratu, ne može reći da je “*vojskovođa*”, a ratovi se pamte upravo po imenima “*vojskovođa*”. Izetbegović je bio vrhovni komandant u uslovima rata. Zato je vojskovođa. Po tome, historija će ga vječno pamtiti, u kontekstu drugih, također historijski izrazito važnih strana njegove mislilačke, političke i državničke uloge.

Kao vojskovođa u ratu, Izetbegović je bio na čelu ratovodstva koje je obuhvatalo ne samo vojno vođstvo, već i vođstvo u svim ostalim sadržajima rata. Kao civilni vrhovni komandant, na čelu ratovodstva, najpotpunije je poznao vojnu situaciju, stanje na frontovima gdje se vodi oružana borba i stanje unutar Oružanih snaga. To poznavanje je bilo pretpostavka za njegove naredbo-davne i koordinacijske utjecaje prema vojsci i civilnim subjektima odbrane da svi u svom djelokrugu rade u korist jačanja borbenih mogućnosti Oružanih snaga. Stanje u svim civilnim segmentima sistema odbrane se odražavalo na stanje u vojsci, a vojni rezultati su povratno pozitivno utjecali na djelovanje civilnih faktora odbrane. Izetbegović je duboko razumijevao suštinski značaj te veze, pa je insistirao da ona bude što čvršća i da odražava jedinstvo sistema odbrane. On je u ulozi vrhovnog komandanta bio integrativni faktor te veze.

FORMALNA STRANA I STVARNI AUTORITET IZETBEGOVIĆA KAO VRHOVNOG KOMANDANTA

Građani Bosne i Hercegovine, na prvim demokratskim izborima, novembra 1990. godine, izabrali su članove Predsjedništva i njegovog predsjednika, odnosno izabrali su civilnog vrhovnog komandanta Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Praktički, građani su po svojoj volji odredili ko će u njihovo ime komandovati Oružanim snagama. Shvatanje da je patriotizam odnos prema autentičnoj, legalnoj i legitimnoj volji naroda, praktički je značilo da je disciplinirano i motivirano izvršavanje Izetbegovićevih naredbi bila potvrda patriotizma, potvrda pozitivnog odnosa prema takvoj volji naroda, a da je oponiranje ili suprotstavljanje njegovim odlukama, značilo protivljenje takvoj volji naroda, što bi, ako je svjesno, bilo atipatriotski.

To je formalna strana autoriteta vrhovnog komandanta, predsjednika Izetbegovića, polazna osnova i okvir djelovanja. U praksi je, međutim, presudno bio važan njegov stvarni autoritet. Formalni i stvarni autoritet, u međuvisnosti činili su cjelinu. U formalni okvir autoriteta Predsjedništva i njegovog predsjednika, Izetbegović je ugradio svoj lični, stvarni autoritet, izgrađen moralnim, patriotskim, obrazovnim i drugim kvalitetima koji su ga činili kompetentnim i relevantnim za ulogu civilnog vrhovnog komandanta. Taj spoj formalnog i stvarnog Izetbegovićevog autoriteta je bio od presudnog značaja za efikasnost djelovanja u pripremama Oružanih snaga za oružanu borbu i za efikasnost borbene upotrebe komandi i jedinica.

U tom spoju formalnog i stvarnog, Izetbegović je izvanrednim ljudskim, moralnim, znalačkim osobinama ušao u sve pore društva, među stanovništvo koje se poistovjećivalo sa vrijednostima svoje domovine Bosne i Hercegovine, u sve pore vojne organizacije, upravnih i policijskih struktura, kao i struktura Civilne zaštite. Pojava Izetbegovića i

njegovo obraćanje borcima kao i državničke izjave putem medija imali su snažan moralni, integrativni efekat u izgradnji čvrstine i jedinstva vojske u skladu sa političkim osnovama i ciljevima odbrane domovine Bosne i Hercegovine. Borci na linijama kao i svi ostali pripadnici sistema odbrane imali su bezgranično povjerenje u Izetbegovića, jer im je svojim riječima i ponašanjem, uvjerljivo osvjetljavao pravednost, ciljeve, perspektive borbe i davao optimizam za uspješno očuvanje države Bosne i Hercegovine. Narod i borci su ga voljeli i iznad svih poštovali.

DJELOKRUG VRHOVNOG KOMANDANTA, IZETBEGOVIĆA

Prema naprijed iznesenom, mogu se uočiti dvije komponente uloge vrhovnog komandanta, Izetbegovića u organizaciji našeg sistema odbrane. Prvo, to je priprema Oružanih snaga za njihovu ustavnu ulogu i, drugo, njihova borbena upotreba. O pitanjima pripreme, u svojim nadležnostima učestvovali su svi civilni i vojni funkcioneri od najnižeg do najvišeg nivoa. Sve što su radili trebalo je da jača borbenu moć vojske. Dakle, svrha priprema vojske je osposobljavanje za oružanu borbu.

Za razliku od priprema, o borbenoj upotrebi Armije Republike Bosne i Hercegovine mogao je odlučivati samo vrhovni komandant, predsjednik Izetbegović, naravno u okvirima Ustava, političke i vojne strategije odbrane. Ostali, niži nivoi u lancu komandovanja, mogli su odlučivati o borbenoj upotrebi svojih jedinica, strogo u skladu sa odlukom civilnog vrhovnog komandanta Izetbegovića. Ako nisu imali uporišta u već donesenoj predsjedničkoj odluci ili direktivi, ni jedan vojni komandant na terenu nije imao nadležnost da odluči borbeno upotrijebiti jedinicu.

U ratnim okolnostima, pored priprema vojske za oružanu borbu i borbene upotrebe vojske, u ulozi vrhovnog komandanta, Izetbegović je brinuo i o svim ostalim sadr-

žajima rata u što spada ratna diplomatija, proizvodnja za ratne potrebe, informativna djelatnost, usmjerena prema subjektima odbrane, saveznicima i cjelokupnoj svjetskoj javnosti, opća, obavještajna i kontraobavještajna sigurnosna zaštita, političko djelovanje subjekata odbrane, zdravstvo, obrazovanje, komunikacije, mnoštvo činilaca civilnog društva, nevladinih organizacija i asocijacija i sve ostalo što je u funkciji društva i države. U svim tim pravcima, Izetbegović je morao usmjeravati svoju pažnju, a pažnju svih drugih u sistemu odbrane kanalisati u korist jačanja borbenih mogućnosti Oružanih snaga.

Prema tome, uloga civilnog vrhovnog komandanta, Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, na čelu sa predsjednikom Izetbegovićem je bila da sve nadležne organe i strukture društva osposobljava i usmjerava prema glavnom sadržaju rata, oružanoj borbi, odnosno da u tom pravcu usmjerava Vladu, njena ministarstva, regionalne i općinske organe vlasti, direkcije, preduzeća, sisteme diplomatije, zdravstva, obrazovanja, informiranja, odgoja... Dakle, predsjednik Izetbegović je bio na čelu jednog velikog tima, kojeg je oblikovao i usmjeravao tako da svaki od njegovih činilaca bude od koristi svima ostalima, kako bi sinhronizirano djelovanje svih njih rezultiralo jačanjem borbenih mogućnosti Oružanih snaga. U tom smislu, borbena moć Armije Republike Bosne i Hercegovine je bila u centru pažnje Alije Izetbegovića.

U okviru Ustava, zakona i političkih odluka Parlamenta i Predsjedništva, djelokrug predsjednika Izetbegovića je bio da donosi konkretne odluke o pripremama i upotrebi Oružanih snaga, odnosno da putem naređenja, direktiva, uputstava, smjernica, pa i uredbi sa zakonskom snagom, preko Vlade i njenih nadležnih ministarstava, operativno usmjerava i kontrolira provedbu odluka, da poznaje stanje sistema odbrane, prima i procjenjuje premijerove, ministarske, komandantske, obavještajne i kontraobavještajne

izvještaje o tom stanju, donosi nove odluke i prati njihovu realizaciju. Dakle, bio je nadređen političkim i stručnim nosiocima poslova u oblasti odbrane koje su činili Vlada i njena ministarstva, posebno Ministarstvo odbrane, u čijoj strukturi je bio Generalštab, odnosno Štab Vrhovne komande.

Kreirao je ratnu diplomatiju i usmjeravao preko Ministra i Ministarstva vanjskih poslova i preko Generalštaba u slučajevima vojno-stručnih pregovora sa neprijateljskim stranama, uz posredovanje međunarodne zajednice. U ratnoj diplomatiji, bio je glavni nosilac pregovora o mirovnim planovima koje je nudila međunarodna zajednica. Važna strana Izetbegovićeve ratne diplomatije je pridobijanje saveznika, jačanje već postignutog savezništva i kreiranje sadržaja i modaliteta saradnje sa saveznicima. Izvanredno obrazovani iiskusni Izetbegović je znao da savezništvo ima strateški značaj za državu u ratu. Stekao se utisak da su se saveznici, posebno najmoćnije zemlje svijeta, odlučivale za svrstavanje uz sistem odbrane BiH, upravo zato što su u Izetbegoviću vidjeli veliku vrijednost i solidnog partnera u njihovom menadžmentu krize u regionu. Državnici najmoćnijih zemalja su vjerovali u pravednost Izetbegovićevih postupaka, iako su agresorske strane činile sve što su mogle da ih odvrte od podrške Izetbegoviću i državi BiH. Dakle, Izetbegović je u korist odbrane, privlačio i saveznike, a ne samo materijalne resurse. Proširujući i jačajući savezništvo, poboljšavao je uslove snabdijevanja oružjem, municijom, vojnom opremom, hranom i drugim potrebama ratovodstva protiv agresora.

IZETBEGOVIĆEVO NEPOSREDNO DJELOVANJE U ARMJI RBiH

U ulozi vrhovnog komandanta, naročito su važni Izetbegovićevi česti obilasci vojnih jedinica na frontu, u zonama odgovornosti korpusa, njihovih, divizija, brigada, bataljona i četa. Tako je neposredno sticao uvid u sta-

nje, davao upute, savjete i naredbe za poduzimanje konkretnih mjera, što je imalo efekat koordinacije i usklađivanja u djelovanju vojnih i civilnih subjekata sistema odbrane. Ovi obilasci su rezultirali jačanjem moralne snage Armije Republike Bosne i Hercegovine.

Jedna od najvećih želja boraca i starješina je bila da na njihov borbeni položaj, u zonu njihovog borbenog djelovanja dođe njihov vrhovni komandant Izetbegović. Željeli su da ga vide, da s njim razgovaraju, da ga upoznaju o svojim teškoćama, ali i o podvizima u borbi, da mu iznesu svoja mišljenja i prijedloge, da čuju od svog vrhovnog komandanta ono što im niko drugi, osim njega, nije mogao reći. Izetbegovićeve posjete, borci su dobro pamtili. Na borbenim položajima i u drugim prilikama, iz susreta s njim prepričavali su lične utiske i osjećaje poštovanja. Još uvijek, 25 godina nakon rata, širom Bosne i Hercegovine, borci i građani najupečatljivije i najradije iznose sjećanja iz tih tokomratnih susreta sa Izetbegovićem. Često citiraju šta im je govorio, opisuju kako je izgledao... Objašnjavaju kako je susret s njim ojačao njihovu spremnost da podnose ratne napore i žrtve, sve dok se ne postigne pravedan mir.

Prilikom obilaska vojske na frontovima, redovno se sastajao sa predstavnicima u okruzima što je bio regionalni nivo civilne vlasti, lokalnim vlastima u općinama, upravama preduzeća koja proizvode za potrebe stanovništva i vojske, predstavnicima zdravstvenih, obrazovnih, vjerskih, kulturnih i drugih ustanova. Na tim sastancima sa civilima redovno su, sa svojim pomoćnicima prisustvovali komandanti jedinica odnosnih korpusa, divizija ili brigada. Na civilno-vojnim sastancima razmatrana su pitanja po-pune vojske ljudstvom i materijalnim resursima, snabdijevanja hranom, odjećom, obućom, naoružanjem i opremom, te pitanja brige za probleme stanovništva, posebno prognanika, porodica poginulih, vojnih i civilnih ratnih invalida. Posebnu pažnju je poklanjao preduzećima koja su za vojsku

proizvodila predmete naoružanja, municije, uniformu, obuću i raznu vojnu opremu.

U tim prilikama, predsjednik Izetbegović je objašnjavao političku i vojnu situaciju. Iznosio je detalje iz aktuelnih mirovnih pregovora, analizirao neprijateljsku političku i vojnu strategiju agresora. Ukazivao je na složenost uslova borbe, isticao borbene rezultate koje na raznim frontovima postižu jedinice Armije Republike Bosne i Hercegovine, govorio o perspektivama mira itd. Bio je beskompromisan u zalaganju za strateške ciljeve očuvanja teritorijalnog integriteta i suvereniteta Bosne i Hercegovine. Hrabrio je, motivirao i upozoravao na opasnosti, podsticao na red i disciplinu.

Na svakom od tih sastanaka, zahtijevao je i naređivao da se poštuju pravila ponašanja u ratu. Isticao je da ni rat nije divljaštvo jer ima svoja pravila, posebno u pogledu odnosa prema stanovništvu i zarobljenim neprijateljskim vojnicima, sanitetskom osoblju, pripadnicima međunarodnih vojnih snaga i humanitarnih organizacija, stanovništvu, materijalnim i kulturnim dobrima na teritoriji koja se oslobađa i sa koje se potiskuje neprijateljska vojska. Govorio je o značaju zaštite vjerskih objekata, jer ne možemo slijediti svoje pravedne ciljeve ako se koristimo metodama ratovanja kojima se u nepravdi koristi agresor.

U najsloženijim ratnim uslovima, ukazivao je na značaj jačanja Armije Republike Bosne i Hercegovine, ne samo u pogledu snabdijevanja oružjem, municijom i vojnom opremom, nego i u pogledu jačanja jedinstva sistema odbrane, duhovne i moralne snage stanovništva u podnošenju žrtava i napora u odbrani, jačanja duhovne i moralne snage vojnih jedinica i komandi jer je to bio glavni parametar odbrambene moći.

Iz sata u sat, primao je izvještaje sa ratišta. Prema novim saznanjima procjenjivao je negativne i pozitivne utjecaje na borbenu moć Armije Republike Bosne i Hercegovine, njenih komandi i jedinica. Ažurno je po-

duzimao i naređivao mjere da se blokiraju negativni, a pospješe pozitivni utjecaji kako bi jačala borbena moć sistema odbrane, posebno u pogledu morala jer se tako, pored ostalog, gradila otpornost na neprijateljsku propagandu.

Dakle, djelovanje predsjednika Izetbegovića na terenu je bilo paralelno i sinhronizirano sa vojnim i civilnim strukturama. Postigao je da između stanovništva, civilnih vlasti, vojnih komandi i boračkog sastava nema čak ni zamišljene linije razdvajanja, jer su bili jedinstveni.

Briga za borbenu moć Armije R BiH, po-drazumijevala je i snabdijevanje stanovništva jer je to bio uslov izgradnje i očuvanja borbenog morala. Izetbegović je težio da borac koji se nalazi sa puškom u ruci na borbenoj liniji što manje brine, da li njegova djeca i ostali članovi porodice imaju gdje da stanuju s obzirom na veliki broj prognanog stanovništva, da li imaju dovoljno hrane, ogrevnog drveta, lijekova i slično.

Tokom rata, stalno se povećavao broj ratnih vojnih invalida, poginulih boraca i civila sa posljedica invaliditeta. Tako su se uslo-žnjavali problemi socijalnog i zdravstvenog zbrinjavanja, porodica poginulih, invalida, pripadnika Oružanih snaga i stanovništva u cjelini. Prilikom obilazaka vojnih jedinica i civilnih struktura, sastajao se sa porodicama poginulih i ratnim vojnim invalidima. Iz prve ruke je dolazio do spoznaja koje su bile uslov njegovog pravovremenog i adekvatnog reagiranja – davanjem uputa, savjetima i naredbama svima u državi koji su bili obavezni brinuti o stanju socijalno i zdravstveno najugroženijih, posebno porodica poginulih i ratnih vojnih invalida. Bilo je dosta funkcionera osjetljivih na probleme porodica poginulih i ratnih invalida, ali niko nije bio osjetljiviji od predsjednika Izetbegovića. Briga o tim porodicama bila je uslov izgradnje i održavanja borbenog morala i ukupnog stanja borbene spremnosti Oružanih snaga. Zato je formirao i Fond, koji je zadužio da prihvata

i namjenski i ispravno raspoređuje novčane i druge donacije.

SIGURNOST CIVILNE VRHOVNE KOMANDE I NJENOG VRHOVNOG KOMANDANTA

Za vertikalnu, lanac komandovanja i kontrole u Oružanim snagama se kaže da je kičma vojne organizacije, očito u smislu poruke da je osjetljivost tog sistema jednaka osjetljivosti i značaju kičme u ljudskom organizmu. Kao vrhovni komandant, Izetbegović je bio na vrhu podužeg lanca u toj vertikali sistema komandovanja i kontrole. Svakom je poznato da će, ako se poremeti veza među pršljenovima kičme, doći do paralize dijelova čovjekovog organizma ili organizma u cjelini. Takva je i osjetljivost veze između pojedinih nivoa u vertikali, lancu komandovanja i kontrole, od najniže vojničke desetine, preko voda, čete, bataljona, brigade, divizije, korpusa, Generalštaba i civilne vrhovne komande. Kidanjem veze između bilo koja dva nivoa komandovanja i kontrole, dolazi do paralize dijela vojske ili Oružanih snaga u cjelini. U tom smislu, sa stajališta sigurnosti armije i države, najosjetljivija je veza između pršljena koji ovdje zovemo Generalštab i pršljena koji zovemo Civilna vrhovna komanda. Ako se poremeti njihova veza, onda to može biti katastrofalno ne samo za vojnu organizaciju nego i za državu u cjelini. Poremećaj te veze nastao bi ako bi prvi general i s njim dio ostalih generala i oficira bili neposlušni prema Civilnoj vrhovnoj komandi, odnosno prema predsjedniku Izetbegoviću. To smo znali, pa je zadaća sigurnosnog sistema države, posebno u Armiji Republike Bosne i Hercegovine, bila da zaštiti sistem komandovanja i kontrole, odnosno da zaštiti kičmu vojne organizacije.

Mi smo brinuli o tome da na čelu Generalštaba i njegovih uprava, korpusa i njima podređenih komandi budu pouzdani ljudi, da budu neprikosnoveno odani, lojalni civilnom vrhovnom komandantu jer on sim-

bolizira volju naroda, što je značilo da budu lojalni interesu naroda. Tu lojalnost smo smatrali mjerom patriotizma. Neposlušnost prema civilnom vrhovnom komandantu je antipatriotizam.

U ratu sam bio na čelu dvije uprave Generalštaba, odnosno Štaba Vrhovne komande, prvo Uprave sigurnosti, a zatim Uprave za moral. Te dvije uprave su bile najznačajnije za poduzimanje mjera od značaja za sigurnost Izetbegovićeve veze sa Generalštabom i dalje, veza u cijelom lancu komandovanja i kontrole u vojsci. Kakve su i koje mjere poduzimane u tom smislu iz ove dvije uprave, to bi mogle biti posebne teme, čije bi sadržaje trebali dobro savladati oficiri i političari, ne samo političari na državnom, već i oni na regionalnim i lokalnim nivoima. Znali smo za neprijateljsku propagandnu i subverzivnu aktivnost s ciljem narušavanja jedinstva našeg sistema komandovanja. Protiv tajnih subverzivnih operacija takvog karaktera, organizirana je kontraobavještajna zaštita, a protiv ostalih, organiziran je intenzivan rad na izgradnji morala sa efektima brane utjecajima neprijateljske propagande, u čemu je neposredno učestvovao i predsjednik Izetbegović.

U ratovima je bilo slučajeva da lokalni političari žele ostvariti kontrolu nad pojedinim dijelovima vojne organizacije. Mi smo polazili od činjenice da u državi postoji samo jedan jedini civilni autoritet koji ima nadležnost da kontrolira vojsku, a to je bio predsjednik Izetbegović. Također smo osigurali da se vojni autoriteti ne miješaju u nadležnosti civilnih vlasti, pa smo brinuli o modelima

njihove saradnje kako bi se obavili potrebni poslovi, tako da civili ne diraju u vojnu, niti vojnici u civilnu nadležnost. Predsjednik Izetbegović je bio glavni moralni, politički pa i operativni faktor koordinacije civilnih i vojnih poslova.

SUMMARY

ALIJA IZETBEGOVIĆ, SUPREME COMMANDER OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

(Lecture held on the occasion of the 95th anniversary of the birth of Alija Izetbegović, August 5th 2020). This is the integral text of the lecture in which the author focused on the role of Alija Izetbegović as the Supreme Commander of the Armed Forces of the Republic of Bosnia during the aggression and war in Bosnia and Herzegovina (1992 – 1995). In doing so he paid special attention to the circumstances in which he acted as the head of the civilian command in this imposed war. He clarified the formal side and the real authority that Izetbegović wielded as the supreme commander, his scope of work, powers and responsibilities, as well as his direct activities in the ranks of the Army of Bosnia and Herzegovina. As a direct associate of Alija Izetbegović during the war, the author pointed out his basic character traits – a highly moral and responsible man caught in the chaos of war. He tried to motivate others with his influence, to embolden all subjects of society and the state to direct their attention and to act in favor of strengthening the combat efficiency of the Armed forces.
